

**ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱԴՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՄԱՍՈՒԼՈՒՄ
(1991-1994թթ.)***

ԱՆՈՒՄ Այրուհի

Բանալի բառեր՝ տեղեկատվություն, պատերազմ, հակամարտություն, հայաստանյան մամուլ, ճակատային լրագրող, ազատամարտիկի կերպար, հաղթանակ:

«Մի օր ես կգրեմ այն ամենը, ինչ տեսել եմ Ղարաբաղում, իսկ առայժմ...», - երբեմն այսպես էին սկսվում ռեպորտաժները պատերազմական գոտուց («Հայաստանի Հանրապետություն», «Հայք» [1]), որը կարողում էր շրջափակման մեջ գտնվող և հավաստի տեղեկատվության սպասող Հայաստանի բնակչությունը:

1991 թ. տարեվերջից սկսած՝ ԼՂԴ-ի հայության և Ադրբեջանի հակամարտության հիմնահարցից տրամաբանորեն սկիզբ առնող գոյապայքարը ձեռք բերեց դասական պատերազմին հատուկ բոլոր հատկանիշները. հաղթանակներ և կորուստներ, խաղաղ բնակչության տեղահանում և ոչնչացում, շրջափակում, բռնագաղթ, տարածքների գրավում, նորագույն ռազմական տեխնիկայի կիրառում, զոհեր և վիրավորներ, ռազմազերիներ, պատանդներ, անհայտ կորածներ և «հարկադիր կանգառում հայտնված մամուլ» [2]՝ ժամանակին և իրավիճակին բնորոշ յուրահատկություններով:

Եզնաժամային իրավիճակներում և մարտական գործողությունների ժամանակ զանգվածային լրատվության միջոցների (ՁԼՄ-ների) աշխատանքն իր առանձնահատկություններն ունի: Այդ առումով ԼՂ հակամարտությունը ՁԼՄ-ների ներկայացուցիչների համար հետխորհրդային միջավայրում, ըստ էության, առաջին փորձությունն էր: Ավելին՝ ԽՍՀՄ փլուզումից հետո հակամարտության գոտում աշխատող լրագրողները ձեռք բերեցին նոր մասնագիտացում, որը դեռ չէր ստացել ռազմական կամ արտակարգ իրավիճակների ժուռնալիստիկա անվանումը, հետևաբար նոր ժանրում աշխատելու փորձառություն ու հմտություն չուներին: Եվ հենց ձևակերպումներն էլ՝ հակամարտության գոտի, մարտական գործողությունների շրջան, շփման գիծ և այլն, հայտնվեցին շատ ավելի ուշ [3]: Պատերազմի և խաղաղության թեմայի լուսաբանումն իր առանձնահատկություններն ունի, ինչը ոչ միայն լուրջ փորձություն էր, այլև մեծ պատասխանատվություն հայաստանյան մամուլի և լրագրողների համար: Շատերը ճակատային լրագրող դարձան իրադարձությունների զարգացումներով պայմանավորված՝ նախապես չունենալով ճակատում կողմնորոշվելու և հակամարտություն լուսաբանելու հմտություն, մինչդեռ զգայուն կոնֆլիկտների լուսաբանումը (թարգմ.՝ “Conflict-sensitive reporting”) հատուկ պատրաստվածություն է պահանջում:

1992թ-ից հայաստանյան որոշ թերթեր ունեին սեփական թղթակիցներ Լեռնային Ղարաբաղում (Վահրամ Աղաջանյան «Ազգ», Վարդան Դևրիկյան, Գրիգոր Բաբայան «Երկիր», Նորայր Մարության «Ազատամարտ» (նա զոհվեց Ղարաբաղում, 1992 թվականին) և ուրիշներ), մինչդեռ լրագրողների աշխատանքը պատերազմի տարիներին խոչընդոտում էին շրջափակումը, հեռախոսային կապի հաճախակի ընդհատումը, էլեկտրաէներգիայի խափանումը, լրագրային թղթի պաշարների սպառումը և դժվարությունների մի ամբողջ շարք, որը, անշուշտ, իր ազդեցությունն էր թողնում հրապարակումների բովանդակության վրա: Մամուլը, ըստ էության, հակասական վիճակում էր հայտնվել, մի կողմից՝ ներկայացնում էր պատերազմական փուլ թևակոխած շարժումը՝

* Հոդվածն ընդունվել է 22.02.19:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ԵՊՀ ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի դեկան, բ.գ.թ., դոցենտ Ն.Մարտիրոսյանը:

հայաստանյան ներքաղաքական կյանքի ստվերում, մյուս կողմից՝ լսարանը օբյեկտիվ և օպերատիվ տեղեկատվության պահանջ ուներ, մի կողմից՝ սեփական թղթակիցներ էր գործողում Արցախ, մյուս կողմից՝ հրապարակումների ոճը լրագրայինից հաճախ փոխակերպվում էր գեղարվեստականի, մի կողմից՝ մարտիկների կերպարն էր ներկայացվում, շրջանառության մեջ էին դրվում նոր տերմիններ, մյուս կողմից՝ ժանրային նեղ շրջանակում և վերնագրերի՝ քաղաքական իրավիճակով պայմանավորված քաղաքականություն էր տարվում, մի կողմից՝ դրական լիցքեր էր փոխանցում, տրամադրություն ու պայքարի իմաստավորում էր, մյուս կողմից՝ զոհված ու վիրավոր լրագրողների մասին տեղեկատվություն էր ներկայացվում:

Հայաստանը և ԼՂ-ը պայքարում էին խավարի, ցրտի ու սովի, շրջափակման դեմ, ինչն իր արտացոլումն էր գտնում մամուլում, միաժամանակ մամուլը հրապարակում էր տարբեր ջոկատների լուսանկարները, մարտական գործողությունների ժամանակագրությունը պատկերող քարտեզները [4] և պատերազմական իրավիճակը ներկայացնող այլ լուրեր:

Քաղաքական և ռազմական իրավիճակով պայմանավորված լրագրության խնդիրներն էլ այլ էին, թեև փաստի առկայությունը շարունակում էր մնալ կարևորագույնը, թեև կուղ կրակահերթի տակ: Աշխատանքային տարրական պայմանների, առավելապես կապի բացակայության պատճառով հաճախ լրագրողների հավաքագրած տեղեկատվությունը՝ մարտական հերթական գործողության վերաբերյալ, ընթերցողին հասնում էր բավական ուշ, այն ժամանակ, երբ արդեն ավարտվել էր տվյալ մարտը և գրանցվել էր պարտություն կամ հաղթանակ: Լրագրողներն ըստ էության ազատ էին տեղեկատվության հավաքագրման գործում, բայց լուրջ խոչընդոտների առաջ էին կանգնում այն տարածելու հարցում: Նման դեպքերում լրագրողները հայտնվում էին վիրավորներ կամ զոհվածներ տեղափոխող ուղղաթիռներում: Պատահական չէ, որ նման իրավիճակներում հայ լրագրողներն իրենց մարտիկներ (լրագրող ազատամարտիկ) էին համարում, ովքեր պայքարում էին զինվորական համազգեստով և մասնագիտական զենքով: Պատերազմ լուսաբանող լրագրողները երկու հակամարտող կողմերից էլ կամա ակամա դառնում էին «պատերազմի մասնակիցներ կամ հակառակորդներ» [5]: Ի դեպ՝ շատ ճակատային լրագրողներ իրենց ռեպորտաժների դիմաց ստացվող հոնորարները փոխանցում էին ՀՀ պաշտպանության հաշվեհամարին («Հյուսիսային Արցախն անկումն է»՝ ռեպորտաժի հեղինակ Վ. Դևրիկյան [6]):

Պաշտոնական մամուլը կիսաձայն տեղեկություններ էր հաղորդում ռազմի դաշտից, պաշտոնական տվյալներ ներկայացնում վիրավորների և զոհերի մասին: Միապաղաղ լրահոսում երբեմն-երբեմն էր հայտնվում «Պատերազմի իրական դեմքը» [7]: Ինչպես պաշտոնական հայտարարությունները, որոշումները, այնպես էլ պատերազմական տեղեկատվությունը «Հայաստանի Հանրապետություն»-ը ներկայացնում էր առանց սեփական մեկնաբանությունների, լրագրողական աշխատանքի: Որպես իշխանամետ լրատվամիջոց՝ թերթը ձեռնպահ էր մնում տեղեկատվական դաշտում ժխտողական դիրք գրավելուց: Այն, հետևելով դասական լրագրության սկզբունքներին, նախընտրում էր նյութերի մատուցման զուսպ և հավասարակշիռ ոճը՝ հենվելով հիմնականում լուրի և հաշվետվության, երբեմն՝ հարցարգրույցի ժանրերի վրա: Քանակական առումով Արցախից ստացվող լուրերը շատացան, բայց բովանդակային տեսանկյունից շարունակում էին մնալ նույնը. դրանք հիմնականում արտատպումներ էին արևմտյան լրատվամիջոցներից, և «Արմենպրես», երբեմն նաև «Նոյյան տապան» լրատվական գործակալությունների հաղորդագրություններն էին:

Այդ առումով ընդդիմադիր մամուլի տեղեկատվության աղբյուրների շրջանակն ընդլայնվում էր, գրում էին ոչ միայն թերթի սեփական կամ հատուկ թղթակիցները, այլև տեղեկություններ էին տպագրվում տարբեր տեղեկատու կենտրոններից, «Ինտերֆաքս», «Սնարք», «Ռոյթեր» լրատվական գործակալություններից, միջազգային հեղինակավոր պարբերականներից և այլն: Իբրև հակակշիռ պաշտոնական մամուլին՝ ընդ-

դիմադիրն ահագանգում էր երկրում ստեղծված տագնապալի իրավիճակի մասին ստեղծելով «Արցախ» մշտական խորագիրը [8], որն ուներ իր գրեթե անփոփոխ և կայուն տեղը թերթի լրատվական տարածքում: Ավելին՝ ներկայացվում էին ոչ միայն տեղեկատվական, երբեմն վերլուծական նյութեր, այլև լուսանկարներ ու հայրենասիրական բանաստեղծություններ, համառոտ ակնարկներ ու մեկնաբանություններ, որոնք առնչվում էին դարաբաղյան հիմնահարցին ու շարժման դասերին: Նման հրապարակումները, եթե դրանք վերաբերում էին նույնիսկ Յադրուքի և Մարտունու դիրքերի հրետակոծությանը [9], որպես կանոն, առանձնանում էին յուրահատուկ ոգով և պայքարի ու հաղթանակի մոլոր ուժով (այդպես էր Խոջալուի ազատագրման, Գողեր և Քարինտակ գյուղերի պաշտպանության ժամանակ) [10]: Շատ անգամներ հաղթանակն ու կորուստը հայտնվում էին միևնույն համարում կողք կողքի:

Պատերազմական ակտիվ գործողությունների շրջանում հայաստանյան մամուլում մարմնավորվում էր հերոս ազատամարտիկի կերպարը՝ ժամանակաշրջանի իրադարձություններին համապատասխան իր հոգեմտավոր աշխարհով, հայրենիքի և ժողովրդի ազատագրական պայքարի անհրաժեշտության գիտակցմամբ, հանուն մեծ նպատակի մաքառելու վճռականությամբ ու զոհաբերվելու պատրաստակամությամբ: Թեև այս առումով հրապարակումներն առավելապես գեղարվեստական գործեր էին, քան լրագրային: Դեռաբարձրական է, որ ազատամարտիկ [11] բառը շրջանառության մեջ դրեց «Երկիր» օրաթերթը, որը լայն կիրառություն ստացավ նաև հետագայում: Արցախյան ազատագրական պատերազմի կամ դարաբաղա-աղբբեջանական զինված հակամարտության [12] մասնակից մարտիկները, որպես կանոն, մամուլի էջերում ներկայացվում էին դիմանկարային ակնարկի ժանրով: Բայց պարտադրված պատերազմի բերումով ազատամարտիկ դարձած տղաների մասին տեղեկատվությունը հաճախ մամուլում հայտնվում էր նրանց զոհվելուց հետո: Նրանց օրինակը ներկայացվում էր իբրև սխրանք, հայրենիքի առջև ունեցած հայի պարտք [13]: Ըստ էության ստեղծվում էր հայ զինվորի կերպարը՝ որպես գաղափարական մարտիկ: Դա ազատամարտիկի կերպարն աստիճանաբար նոր բովանդակություն ու գեղարվեստական կերպավորման ձև ստացավ, մասնավորապես «Երկիր» թերթի սյունակներում, որովհետև հենց այս թերթն էր ամենից շատ ակնարկներ տպագրում զոհված ազատամարտիկների մասին, թեև դրանք գերազանցապես կուսակցական մարտիկներին էին նվիրված:

Ղարաբաղյան ռազմաճակատում հաջողությունները փոփոխական էին, բայց 1992-ի ամառն ամենածանրն էր Դաշաստանի և ԼՂ-ի համար: «Միտինգներ, երթեր, կրակոցներ... զոհեր, գաղթի ճանապարհը բռնած մարդկանց խմբեր: ԴԴ, Արցախ, Ադրբեջան, պաշտոնյաների բուռն ելույթներ և այլն...»: Այդ իրավիճակում մամուլը խոստովանեց, որ «լրատվական դիվանագիտություն է անհրաժեշտ» [14]: Լրագրողները, պահպանելով նյութի մատուցման որոշակի սկզբունքներ, փորձում էին թաքցնել հուսահատությունը, չմարելով հավատը և ընթերցողներին պատմել հերոսների ու նրանց կերտած հաղթանակների մասին [15]՝ հիմնականում ստվերում թողնելով գերիների, փախստականների և ընդհանրապես երկու կողմերի դաժանությունների մասին տեղեկատվությունը:

Ադրբեջանական և թուրքական թերթերի տարածած ապատեղեկատվությանն անդրադառնալուն զուգահեռ՝ հայաստանյան մամուլը վերանայեց սեփական լրատվության մասնավորապես հրապարակումների վերնագրերի ընտրության քաղաքականությունը: Նախորդ տարիների համեմատ դրանք դարձան ավելի խրոխտ ու վճռական «Թշնամու նոր հարձակումը հետ է շարտվել» [16], «ԼՂ-ի ծյունը սառեցնում է պատերազմի կիրքը» [17], չնայած այս ամենը շարունակվում էր ներկայացվել ժանրային մեղ շրջանակով՝ հաղորդագրությունների և հարցազրույցների տեսքով: Մամուլը հիմնականում լուրի ժանրով պատմում էր տեղի ունեցող ավերածությունների, կատաղի մարտերի մասին՝ միաժամանակ ծանր օրեր ապրող հայության կյանքում փորձելով մատնանշել լուսավոր կետեր: Այս շրջանում մամուլը փորձում էր ոչ միայն ներկայացնել ստեղծված իրավիճակը, պատմել Արցախում անցկացվող հիշատակի միջոցառումներ

րի, ազատագրված Մարտակերտի և այլնի մասին [18], այլև ըստ էության վերհանել «Մինչ 88-ի փետրվարը և 88-ի փետրվարից հետո» ստեղծված պատկերը, թեև նման հրապարակումները չէին առանձնանում ոչ մատուցմամբ, ոչ ծավալով, ոչ լրագրողական հմտությամբ: Ավելի՛մ՝ մամուլը պատերազմական օրագրերը ներկայացնելիս հաճախ ոչ թե լրագրային, այլ գեղարվեստական հնարքների էր դիմում. «...Մահ սփռելու էլած օդանավերից մեկը մահ գտավ...»[19] կամ «...Ողնաշարը փշրած օձի նման գալարվելով \$22ում ու գալիս է թուրք գորքը...»[20]:

Արցախի պաշտպանական բանակի հաղթանակները հույս էին ներշնչում և ըստ մամուլի՝ ստիպում էին ավելի մեծ հաջողությունների սպասելու. «Եվ թող խաղաղությամբ բացվեն 94-ի բոլոր առավոտները, նախ՝ զինվոր ժամապահների համար, այդուհանդերձ բոլորիս համար» [21], ու քանի որ «Մենք պարտադրված պատերազմի մեջ ենք, □ ուրեմն եկեք միավորվենք պատերազմը մեր օգտին ավարտելու գաղափարի շուրջը և ձգտենք հաղթանակի»: Այս շրջանում թեև ծանր մարտերը շարունակվում էին Ղարաբաղի ողջ երկայնքով[22], սակայն մամուլում կարմիր թելի պես ձգվում էր այն միտքը, որ «Ղարաբաղը հնարավոր չէ ստրկացնել» [23] և «Ղարաբաղում միայն Ղարաբաղի ճակատագիրը չի վճռվում, այլև Հայաստանի՝ մեր անբաժան ու անբաժանելի հայրենիքի»[24]: Սակայն, ներկայացնելով «Պատերազմի աղճատված կիսադեմը»[25], հայաստանյան մամուլը երբեմն դառնում էր զգացմունքային. «Թուրքը թուրք է մնում»[26]: Թե՛ մարտերը շարունակվում էին, կային նոր գրոհներ, վիրավորներ ու զոհեր, և ադրբեջանցիները փորձում էին վերադարձնել կորցրած դիրքերը, սակայն, ըստ էության ժամանակն ու մամուլը ոգևորված էր և ընթերցողներին հիշեցնում էր, որ պարտությունների կողքին մեծ հաղթանակներ ենք ունեցել, հայ ժողովրդի պատմության մեջ քիչ չեն հերոսական դրվագները, խոսում Հայ Դատի, Արամ Մանուկյանի[27] և մյուսների մասին:

1994թ. գարնան սկզբից բանակցային գործընթացում դրական տեղաշարժեր էին նկատվում, հետևաբար բոլորովին էլ պատահական չէր, որ մամուլում ակտիվորեն շրջանառվում էին ոչ թե պատերազմ, գրոհ, մարտ, այլ խաղաղություն, հանգիստ, հանդարտ իրավիճակ, անդորր բառերն ու նման արտահայտությունները («ՌՎ կպարզի խաղաղության ձեռքը» [28]): Իրադարձությունների նման զարգացմամբ պայմանավորված բոլորովին էլ պատահական չէր մամուլի ուրույն դերակատարումը: Ավելի՛ն ակնհայտ է, որ ԶԼՄ-ները (տվյալ դեպքում՝ մամուլը) անվիճելի նշանակություն ունեն ինչպես ազգամիջյան կոնֆլիկտների սրման, այնպես էլ դրանց կարգավորման հարցում: Հաճախ փորձելով փաստերը հասցնել լսարանին՝ լրագրողները անզուշտություն են ցուցաբերում ընտրված բառի, լուսանկարի, վերնագրի, ժանրի առումով: Գիտակցելով տեղեկատվության հաղորդման անհրաժեշտությունը՝ ցավոք, մամուլը միշտ չէ, որ կատարում է իր գլխավոր առաքելությունը: Այս դեպքում ինչպես լռությունը, այնպես էլ անզուշտորեն ասված բառը հղի են վտանգավոր հետևանքներով:

Հայ ժողովրդի նորօրյա պատմության ամենաճակատագրական ու ամենաբարդ ժամանակահատվածի ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս արձանագրել, որ ազատամարտի դաշտում կռվողների նվիրումին շատ դեպքերում համարժեք չէր հայաստանյան մամուլի, լրագրողների արձագանքը՝ հատկապես սկզբնական շրջանում: Այդուհանդերձ, լրագրողները կատարեցին իրենց աշխատանքը, ինչ-որ չափով քաղաքական գործիչների սխալները կրկնող, բայց դրա նպատակը չափազանց կարևոր էր՝ ընթերցողներին հասցնել տեղեկատվություն պատերազմի մասին: Գուցե դա նրանք արեցին ավելի կամ պակաս չափով, բայց դա նաև արվեց 5 լրագրողի կյանքի (Սերգեյ Համբարձումյան (զոհվեց 1992թ. փետրվարի 28-ին), Ալեքսանդր Գասպարյան (զոհվեց 1991թ. դեկտեմբերի 3-ին), Արամ Զախարյան (զոհվեց 1992թ. հունիսի 30-ին), Նորայր Մարության (զոհվեց 1993թ. հունվարի 19-ին), Արմեն Սարգսյան (զոհվեց 1993թ. հոկտեմբերի 10-ին) և 6 վիրավոր [29]՝ լրագրողների բեկված ճակատագրերի գնով:

Արդյունքում ղարաբաղյան շարժումը, որ ծագել էր Ղարաբաղի և ողջ հայության

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2019

կողմից, իբրև ազգային ինքնագիտակցության դրսևորում, 1994թ-ի մայիսի 12-ի զինադադարով մտավ նոր փուլ՝ «ոչ պատերազմ, ոչ խաղաղություն» դասագրքային դարձած ձևակերպմամբ: Ձինադադարի ռեժիմի մասին համաձայնությունը պահպանվում է մինչ օրս, թեև պատերազմն ամբողջությամբ չի ավարտվել, և ոչ բոլոր կրակակետերն են լռեցված: Այս համատեքստում լրագրությունն էլ անելիքներ ունի՝ առավելապես իմաստավորելով արցախյան հաղթանակի գաղափարական նշանակությունը տեղեկատվական պատերազմում ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. «Журналисты на войне в Карабахе», Москва, 2002, стр. 24.
2. «Ավանգարդ», 2 մարտի, 1993:
3. «Журналисты на войне в Карабахе», стр. 24.
4. «Ազատամարտ», 20 մայիսի, 1992, Երևան:
5. «Журналисты на войне в Карабахе», стр. 23.
6. «Երկիր», 3 հոկտեմբերի, 1991:
7. «Հայաստանի Հանրապետություն», 31 հունվարի, 1992:
8. «Ազատամարտ», 1 հունվարի, 1992:
9. «Ազգ», 4 մայիսի, 1993:
10. «Երկիր», 28 հունվարի, 1992:
11. Նույն տեղում, 17 սեպտեմբերի, 1991:
12. «Ղարաբաղյան ազատագրական պատերազմ 1988-94թթ.» հանրագիտարան, Երևան, 2004, էջ 9:
13. «Երեկոյան Երևան», 24 նոյեմբերի, 1992:
14. «Հայաստանի Հանրապետություն», 30 հուլիսի, 1992:
15. «Ազատամարտ», թիվ 35, օգոստոս, 1992:
16. «Երկիր», 17 սեպտեմբերի, 1992:
17. «Ազգ», 13 հունվարի, 1993:
18. «Երեկոյան Երևան», 24 սեպտեմբերի, 1993:
19. «Հայաստանի Հանրապետություն», 29 հունվարի, 1994:
20. «Երկիր» հունվարի 13, 1994:
21. «Հայաստանի Հանրապետություն», 1 հունվարի, 1994:
22. «Ազգ», 28 հունվարի, 1994:
23. «Հայաստանի Հանրապետություն», 10 փետրվարի, 1994:
24. «Ազգ», 26 փետրվարի, 1994:
25. «Երկիր», 29 հունվարի, 1994:
26. «Հայաստանի Հանրապետություն», 23 փետրվարի, 1994:
27. «Երկիր», 28 հունվարի, 1994:
28. «Հայաստանի Հանրապետություն», 2 ապրիլի, 1994:
29. Տես՝ «Журналисты на войне в Карабахе», стр. 155.

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ
**Պատերազմական տեղեկատվությունը և դրա ներկայացման
առանձնահատկությունները հայաստանյան մամուլում
(1991-1994թթ.)**
Աննա Մկրտիչյան

Բոլոր ժամանակներում տեղեկատվությունը բացառիկ դեր ունի պատերազմների ժամանակ: Սույն հոդվածում անդրադարձել ենք պատերազմական իրավիճակում տեղեկատվության հետ տարվող աշխատանքների բնույթին՝ ներկայացնելով հայաստանյան մամուլում դրա մատուցման առանձնահատկությունները: 1991-1994թթ. հայաստանյան մամուլը գործում էր ոչ այնքան բարենպաստ պայմաններում, թեև մամուլի վրա չափազանց մեծ ու կարևոր բազմաթիվ խնդիրներ էին դրված, այդ թվում՝ սեփական լսարանի հետ տարվող աշխատանք, որը մի կողմից՝ միտված էր հակառակորդի ապատեղեկատվությունից զերծ պահելուն, մյուս կողմից՝ ավելորդ լարվածությունը, ագրեսիան, խուճապը վանելուն, ազգային բանակի և դրա գործողությունների լեգիտիմությունը բարձրացնելուն և այլն:

РЕЗЮМЕ
**Информация о войне и ее особенности в армянской прессе
(1991-1994)**
Анна Мкртчян

Ключевые слова: информация, война, конфликт, армянская пресса, журналист на линии фронта, образ борца за свободу (азатамартик), победа.

Информация всегда играет исключительную роль во время войны. В данной статье затронуты вопросы об информации в военное время, изложены особенности ее представления в армянской прессе. В 1991–1994 гг. армянская пресса работала в не благоприятных условиях, хотя были огромные и чрезвычайно важные проблемы, стоящие перед прессой, в том числе работа с собственной аудиторией, с одной стороны, чтобы удержать от дезинформации противника и, с другой – чтобы устранить избыточную напряженность, агрессию, панику, а также повысить легитимность национальной армии и ее действий и т.д.

SUMMARY
**Information about the war and its features in the Armenian press
(1991–1994)**
Anna Mkrtichyan

Keywords: information, war, conflict, Armenian press, journalist on the front line, image of a freedom fighter (azatamartik), victory.

Information always plays a crucial role during wartime. In this article we have touched upon issues concerning the presentation of information in wartime, esp. peculiarities of its provision in the Armenian press. From 1991 to 1994 the Armenian press was acting not in very favorable conditions though the press had a number of extremely large and important problems including work with its own audience, which on the one hand, should be aimed at keeping away from the enemy’s misinformation and, on the other hand, removing excessive tension, depression, panic, as well as raising the legitimacy of the national army, its activities and etc.